

חוויתי לתוכן ספרותי, תאורי-למחצה, ללא הטונספורמציה הצורנית המחויבת מתהליך כזה. בולט בציורים אלה דחף עז להתבטא, אך - לפחות בינתיים - ללא יכולת מספקת לארגן משטח ציורי שיהיה אורגני וחסר משטחים מתיים.

ראויה לשבח היא שאיפתה של הציירת לביטוי ספונטאני ושימוש בעל עוצמה במשיכת המכחול וסכיך הציירים, אך תנופה כזאת יכולה לבוא אך ורק אחרי שליטה מושלמת באמצעים אלה - שליטה שלנתה קפלן חסרה עדיין. התוצאה הינה מוצרים נאים, ואפילו רגשיים לעיתים, אך חסרי מקוריות ציורית, סגנון אישי והעמדה חד-משמעית ומתחייבת מבחינה ציורית. כבצורה, כן בצבע, קיימת בתערוכה חמקנות מרובה וגלישה לפתרון הקל של צבעים אפורים ושטחים מתיים. שלמים יותר, לפחות מבחינה צבעונית, הם הציורים "מלחמה מנוסה", ביחוד אם מתעלמים מהשם, ו"ציפורים חורפות".

מרדכי פן (פנחסוביץ)

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 15.1.65 / תע' יחיד / גלריה "ב"ץ" / תל-אביב

בתערוכתו של מרדכי פן אפשר למצוא הרבה מאוד. למעשה, יותר מדי. אפשר למצוא יכולת טכנית, תנופה, הגובלת לעיתים בזלזול שחצני, טעם טוב וחוש מפותח למדי לצבע, ואפילו סימנים מובהקים של תחילתו של סגנון אישי. דא עקא, נוסף לכל אלה, אפשר למצוא גם - לפחות בחלק מהמוצגים - גלישות לסגנונות שונים, והמכביד מכל, כמותם של המוצגים; בגלריה בעלת שטח תצוגה מצומצם כגלריה "ב"ץ", מציג פן, נוסף לכ-30 ציורי שמן, עשרות רישומים, אקוורלים ושאר ציורים בטכניקות ותפיסות שונות ומרובות. כמות כזאת - שאילו גם נעשתה בסגנון אחיד ומגובש, היתה מכבידה - הופכת בצורתה הנוכחית מעיקה ממש ולא חסר בה גם שמץ של זלזול טרוני. הפגמים המוזכרים לעיל לא היו חשובים במיוחד אלמלא אפשר היה להכיר, אפילו בשלב זה, סימנים ברורים של כשרון ומעין גרעין של חוויה אמיתית המנסה לפרוץ מעבר לביצוע ולתצוגה חסרת הרצינות. ציורים כ"קומפוזיציה עם רמזים פיגורטיביים" (12); (8), מעידים שאם יתגבר מרדכי פן על הבטחון העצמי הזוללני - שהוא, לפחות, מוקדם מדי - וינסה להעמיק, יהיה כדאי לעקוב אחרי התפתחותו.

יצחק אמיתי

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 15.1.65 / תע' יחיד / בית האמנים / תל-אביב

הצבה של התכנים אותם מנסה יצחק אמיתי למסור בציוריו, לעומת האמצעים בהם הוא משתמש, יכולה לתת מפתח הן להבנת ציורו והן להערכתו הביקורתית של ציור זה. את

התכנים יש לחפש בדימוי הפיגורטיבי. ציורו של אמיתי מתאר, ברובו, את נופי צפת. אלה הם נופים שהדגש מושם בהם על אווירה שנהוג לכנותה "המסתורין של צפת". אלו הם נופים בהם דמות האדם - גם כאשר הינה מופיעה בעת עיסוק יום-יומי כביכול - הריהי מעין צל חולף ברחובות בזהקים באור חיוורין ומסתורי. תוכן זה מועבר על ידי הדימוי הפיגורטיבי ולא באמצעות העיצוב הצורני; עיון בדרך שימוש של יצחק אמיתי באמצעים הציוריים מעלה, שאין למצוא תואם בין התוכן האווירתי-ספרותי ובין התוכן המשתמע מהפיתוח הצורני כשלעצמו.

האפקט הכללי הוא דקורטיבי, שטוח וסטאטי מעיקרו. אך יש לזכור שהכוונה היא למסור תוכן השואף הרבה יותר למטאפיזי, תוכן בו החלל חייב למלא מקום מרכזי, וכאן בולט הפגם העיקרי בדרך עיצובו של אמיתי: החומריות, שהינה דו-מימדית במהותה, אינה עולה בד בבד עם השאיפה להגיע לתחושת חלל המרומזת מהצבעוניות של הקיארוסקורו והעיצוב הצורני בו אפשר לזהות אפילו פרספקטיבה.

לאה ניקל

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 22.1.65 / תע' יחיד / גלריה "צ'מרנסקי" / תל-אביב

ביטויים כגון "פיוט צבע" או "ציור שהוא חגיגה לעיניים", הם ביטויים מסוכנים ביותר בביקורת האמנות. במשפטים מתארים חסרים ביטויים אלה כמעט כל משמעות ממשית, ובוודאי שאין הם משפטים מנתחים. תפקידם להופיע כאמצעי סוגסטיבי מצביע, היינו, כניסיון להעברת חוויה. בתור כאלה, יופיעו ביצירת המשורר, או הסופר ויהיו תלויים במידת כישורו ויכולתו. דא עקא, רק ביטויים כאלה יכולים להיות מתאימים לציורה של לאה ניקל.

ציורה של לאה ניקל הוא מבנה כתמי-צבעוני, ובניגוד לציור ליניארי, שהוא יחסית נוח יותר לתאור מילולי, אינו ניתן להבהרה במילים (אלא אם כן יעבור המבקר ללשון הפיוט). מרקם עשיר ביותר של משיכות מכחול, מגעי מכחול (שבחלק מהם נותרו רמזים קליגראפיים). רגישות צבעונית רב-גונית ואפילו חריטה בקצהו החד של המכחול, מהווים אצל לאה ניקל מבנה, צורה ותוכן בעת ובעונה אחת. אפילו תערוכתה הקודמת של ציירת מחוננת זו, שהיתה תערוכה מגובשת, רגישה ומקורית כשלעצמה, נראית עתה, נוכח תערוכתה העכשווית, כהבטחה שאת הגשמתה היותר מלאה אפשר לראות רק עכשיו. דווקא ציירים יכולים ליהנות מהתערוכה במיוחד: הם יוכלו למצוא בה, מלבד ההנאה האסתטית הצרופה, גם הנאה מקצועית נוכח השימוש העשיר והרגיש באמצעים הציוריים הפשוטים ביותר, ללא כל התחכמות וללא כל "טריקים" טכניים. הציורים המוצגים בתערוכתה של לאה ניקל מקנים לציירת זאת מקום נכבד בכותל המזרח של האמנות הישראלית. ללא ספק זוהי תערוכה שחובה לראותה.